

Prilohy

Tabulka Oxfam's curriculum for global citizenship

OXFAM'S CURRICULUM FOR GLOBAL CITIZENSHIP KNOWLEDGE AND UNDERSTANDING						
	Ages 3 – 5	Ages 5 – 7	Ages 7 – 11	Ages 11 – 14	Ages 14 – 16	Ages 16 – 19
Social justice and equity	<ul style="list-style-type: none"> what is fair and unfair importance of caring and sharing 	<ul style="list-style-type: none"> what fairness means examples of what it can mean to be rich or poor in local and other contexts 	<ul style="list-style-type: none"> how fairness may not always mean equal treatment some causes and effects of poverty and inequality (including gender inequalities) at local, national and global levels 	<ul style="list-style-type: none"> ways of defining and measuring poverty (relative and absolute) and inequality inequalities within and between societies and how these change wider causes and effects of poverty, inequality and exclusion 	<ul style="list-style-type: none"> underlying causes of poverty and inequality and relationship to policies, power and systems differing views on how poverty, inequality and inequity can be reduced national and international initiatives to tackle poverty and inequality 	<ul style="list-style-type: none"> challenges and dilemmas associated with social justice and equity differing perspectives on social justice and ways of achieving it
Identity and diversity	<ul style="list-style-type: none"> uniqueness and value of every person similarities and differences between self and others 	<ul style="list-style-type: none"> similarities and differences between peoples in local setting and also in wider contexts what contributes to self-identity and belonging 	<ul style="list-style-type: none"> diversity of cultures and societies within and beyond own experience contributions of different cultures to our lives nature of prejudice, racism and sexism and ways to combat these 	<ul style="list-style-type: none"> benefits and challenges of diversity impacts of stereotyping, prejudice and discrimination and how to challenge these importance of language, beliefs and values in cultural identities 	<ul style="list-style-type: none"> role of language in prejudice, discrimination and exclusion impacts of historical processes (e.g. slavery and colonisation) on people's identities, cultures, and power today 	<ul style="list-style-type: none"> the multi-faceted and flexible nature of identity tendencies of dominant cultures to promote certain ways of seeing and understanding the world and to subordinate others
Globalisation and inter-dependence	<ul style="list-style-type: none"> immediate and local environment simple links with other places (e.g. through food) 	<ul style="list-style-type: none"> similarities and differences between places in various parts of the world, including own setting links between local community and wider world 	<ul style="list-style-type: none"> global connections between peoples and countries (e.g. through trade and communications) how local actions affect the wider world 	<ul style="list-style-type: none"> connections and interdependencies between global and local issues changing global forces and effects on people's lives impacts of decisions made at local, national or global levels on people and the environment across national boundaries 	<ul style="list-style-type: none"> complexity of globalisation and global issues imbalances in power relations between rich and poor countries and the impacts of these global economic and political systems 	<ul style="list-style-type: none"> impacts of globalisation on wealth and inequality at different scales critiques of different approaches to trade, financial flows, movement of people and global governance challenges and opportunities of globalisation for governments and communities
Sustainable development	<ul style="list-style-type: none"> living things and their needs how to take care of immediate environment possibility of change in the future 	<ul style="list-style-type: none"> positive and negative impacts of people's actions (including own personal choices) on others and the environment how people can damage or improve the environment 	<ul style="list-style-type: none"> people's dependencies on the environment basics of climate change (causes and effects) environmentally-responsible living and global inequalities in ecological footprints 	<ul style="list-style-type: none"> differing views about development and quality of life and their measurement UN Sustainable Development Goals and progress against them importance of biodiversity wider causes and implications of climate change 	<ul style="list-style-type: none"> dilemmas in development and sustainability moral, ethical, social, economic and environmental implications of scientific discoveries and technological developments role of governments, businesses, NGOs and citizens in sustainable development 	<ul style="list-style-type: none"> development theories and their critiques contested nature of the concept of sustainable development role of participation and empowerment of individuals and communities in development

	Ages 3 – 5	Ages 5 – 7	Ages 7 – 11	Ages 11 – 14	Ages 14 – 16	Ages 16 – 19
Peace and conflict	<ul style="list-style-type: none"> how own actions have consequences some basic ways to avoid, manage and resolve conflict 	<ul style="list-style-type: none"> causes of disagreement and conflict at personal, classroom and household levels some ways of avoiding, managing and resolving conflict 	<ul style="list-style-type: none"> some causes and effects of conflict at all levels from personal to global strategies for managing, resolving and preventing conflict, including 'win-win' solutions examples of conflicts past and present in own society and others 	<ul style="list-style-type: none"> wider causes and effects of conflict at all levels importance of resolving conflict fairly role of non-violent protest in social and political change 	<ul style="list-style-type: none"> links between justice and peace, and conditions for lasting peace creative and positive outcomes of conflict just war theory and its critiques 	<ul style="list-style-type: none"> complexity of conflicts and why some are more difficult to resolve than others role of conflict in creating conditions for change at national and global levels
Human rights	<ul style="list-style-type: none"> basic needs for human life 	<ul style="list-style-type: none"> rights in class and school the need to respect the rights of others basic human rights and how some people have these denied 	<ul style="list-style-type: none"> UN Convention on the Rights of the Child reasons why some people have their rights denied those responsible for rights being met (e.g. teachers, local and national government) 	<ul style="list-style-type: none"> Universal Declaration of Human Rights importance of citizens, societies and governments respecting and defending people's human rights current and historical human rights issues and movements in own country and elsewhere 	<ul style="list-style-type: none"> underlying causes of human rights violations and the political, legal, socio-cultural, religious and economic factors that support or undermine human rights in particular contexts state obligations on human rights 	<ul style="list-style-type: none"> history and philosophy of human rights contested nature of human rights and ideas relating to their universality, indivisibility and interdependence challenges to human rights and dilemmas facing governments
Power and governance	<ul style="list-style-type: none"> rules in class and school how rules can help us 	<ul style="list-style-type: none"> how to take part in making and changing rules in own class / school uneven sharing of power and how some people are excluded from decision-making 	<ul style="list-style-type: none"> the need for rules in own school and wider society and how people can take part in making and changing them basics of how own country and region is governed 	<ul style="list-style-type: none"> basic national, regional (e.g. EU) and global governance structures and systems, and differences between countries how a lack of power and representation can result in discrimination and exclusion the power of collective action and role of social movements and governments in tackling injustice 	<ul style="list-style-type: none"> global governance structures and processes international collaboration on global challenges how the expansion of power and influence of countries or organisations may impact on the cultures, attitudes and experiences of those involved 	<ul style="list-style-type: none"> how individuals and groups, and public and private sectors, engage in global governance how unequal power relations between nation states affect global issues factors hindering citizenship and civic engagement at global, national and local levels

OXFAM'S CURRICULUM FOR GLOBAL CITIZENSHIP SKILLS

	Ages 3 – 5	Ages 5 – 7	Ages 7 – 11	Ages 11 – 14	Ages 14 – 16	Ages 16 – 19
Critical and creative thinking	<ul style="list-style-type: none"> ask questions suggest a way to solve a problem wonder about ideas 	<ul style="list-style-type: none"> ask relevant questions consider merits of different viewpoints use different approaches to solve problems 	<ul style="list-style-type: none"> begin to identify bias and opinion give evidence for an argument, assess different viewpoints and present counter-arguments imagine alternative possibilities and suggest new ideas to solve problems 	<ul style="list-style-type: none"> evaluate media and other sources for bias, stereotypes and range of voices and a perspectives analyse own and others' assumptions about people and issues keep mind open to new ideas 	<ul style="list-style-type: none"> evaluate and synthesise a range of perspectives, arguments and evidence about issues and begin to analyse use of statistics identify implicit values and assumptions make connections between ideas and information 	<ul style="list-style-type: none"> evaluate different approaches to tackling global challenges assess how power affects views, voice, decision-making, governance and construction of knowledge synthesise ideas and engage in development of new solutions to local and global issues
Empathy	<ul style="list-style-type: none"> show sensitivity to people's feelings and needs 	<ul style="list-style-type: none"> show awareness of, and concern for, people's feelings show interest in, and concern for, others outside immediate circle and in contexts different to own 	<ul style="list-style-type: none"> adapt behaviour to take into account feelings of others empathise with people in local and more distant contexts understand impacts of prejudice and discrimination 	<ul style="list-style-type: none"> discern how people are feeling through their words, body language, gestures and tone recognise how different backgrounds, beliefs and personalities affect behaviour and world views 	<ul style="list-style-type: none"> listen empathically to others view the world and local-global issues from a wide range of perspectives 	<ul style="list-style-type: none"> understand how people's social and economic circumstances can shape the way they view situations and make choices understand complexity of motivations of a wide range of actors in given situations
Self-awareness and reflection	<ul style="list-style-type: none"> recognise, name and deal with feelings in a positive way notice some effects of own actions on others identify how people are feeling (e.g. happy, sad, worried) 	<ul style="list-style-type: none"> recognise effects of own behaviour on others and use this to help make choices identify matters that are important to self and others learn from mistakes and use feedback 	<ul style="list-style-type: none"> identify connections between personal decisions and issues affecting people locally and globally explore reasons for negative feelings towards others and in new or difficult situations 	<ul style="list-style-type: none"> recognise personal strengths and weaknesses evaluate ways in which own emotions, words and behaviour can affect people both locally and globally 	<ul style="list-style-type: none"> show awareness of cultural lenses through which one views the world and recognise the limitations of own perspective evaluate experiences, learning and feedback and use it to inform future learning, thinking and action 	<ul style="list-style-type: none"> analyse, clarify and challenge own values and how they influence choices and lifestyle analyse how our minds are conditioned by social, cultural and historical contexts and how this affects our thinking about issues articulate a personal understanding of what it means to be a global citizen
Communication	<ul style="list-style-type: none"> listen to others take turns to express a view 	<ul style="list-style-type: none"> participate in discussions about issues that affect self, others and the wider world state opinions and start to give reasons for these listen carefully to others 	<ul style="list-style-type: none"> listen attentively, question and respond to others express own views and ideas on issues clearly, using a range of appropriate methods give reasons, evidence and examples in support of an opinion 	<ul style="list-style-type: none"> communicate effectively through a range of media about issues to suit subject, audience and purpose use active listening skills adapt behaviour to new cultural environments 	<ul style="list-style-type: none"> argue rationally and persuasively about global issues analyse impact of manner, medium and content of communications on different groups 	<ul style="list-style-type: none"> listen to, reflect on and evaluate another person's point of view and respond appropriately identify and address challenges of intercultural communication

	Ages 3 – 5	Ages 5 – 7	Ages 7 – 11	Ages 11 – 14	Ages 14 – 16	Ages 16 – 19
Cooperation and conflict resolution	<ul style="list-style-type: none"> participate in group activities take turns and share manage disputes peacefully 	<ul style="list-style-type: none"> play and work cooperatively help to ensure that everyone in own group is included begin to show tact and diplomacy 	<ul style="list-style-type: none"> work cooperatively to solve problems or achieve goals use strategies to manage anger, frustration and aggressive feelings use knowledge of others' viewpoints to resolve problems and compromise 	<ul style="list-style-type: none"> take on different roles in group work employ effective strategies for repairing damaged relationships 	<ul style="list-style-type: none"> reflect on the roles played in group situations, including leadership identify win/win solutions for resolving some conflict situations show sensitivity to diverse perspectives and cultural norms when managing conflict 	<ul style="list-style-type: none"> negotiate effectively in relationships with peers and adults mediate disputes use a range of strategies to resolve or manage conflict
Ability to manage complexity and uncertainty	<ul style="list-style-type: none"> ask for help if unsure what to do 	<ul style="list-style-type: none"> describe feelings about changes in own life and locality 	<ul style="list-style-type: none"> describe feelings about changes and events in own setting and the wider world use strategies to cope with challenging times recognise when there may be no single right or wrong answer 	<ul style="list-style-type: none"> adapt to new situations and explore new ways of seeing local and global issues explore multiple perspectives and alternative visions of the future 	<ul style="list-style-type: none"> integrate new or revised perspectives into own learning, thinking and acting on global issues break goals into achievable steps and anticipate and overcome obstacles 	<ul style="list-style-type: none"> take responsibility for own life and make wise choices deal with changing demands and relationships in a positive way
Informed and reflective action	<ul style="list-style-type: none"> support others in group or class 	<ul style="list-style-type: none"> contribute actively and constructively to the life of own class and school take action when something is unfair 	<ul style="list-style-type: none"> participate in decision-making in school contribute to the well-being of the wider community share opinions and evidence on issues with others including decision-makers and elected representatives 	<ul style="list-style-type: none"> identify and plan appropriate action(s) and opportunities to make own voice heard challenge viewpoints which perpetuate inequality and injustice reflect on learning from taking action 	<ul style="list-style-type: none"> understand need to critically examine own attitudes, assumptions and behaviours understand roles of elected decision-makers and how to influence them select appropriate goals and plan a course of action to achieve them 	<ul style="list-style-type: none"> analyse impacts of various actors on global issues and how they can be influenced participate in relevant political processes lead others in exploring global issues and taking reflective action

OXFAM'S CURRICULUM FOR GLOBAL CITIZENSHIP VALUES AND ATTITUDES

	Ages 3 – 5	Ages 5 – 7	Ages 7 – 11	Ages 11 – 14	Ages 14 – 16	Ages 16 – 19
Sense of identity and self-esteem	<ul style="list-style-type: none"> • awareness of self and own uniqueness • sense of self-worth and worth of others 	<ul style="list-style-type: none"> • sense of belonging and valuing of relationships with others • awareness of, and pride in, own individuality 	<ul style="list-style-type: none"> • positivity about the ways in which one is both similar to others and uniquely different • value what contributes to own identity 	<ul style="list-style-type: none"> • valuing of own and others' individuality • openness to new ideas and perspectives which challenge own 	<ul style="list-style-type: none"> • appreciation of human interconnectedness and interdependency at local and global levels • sense of belonging to local and global communities 	<ul style="list-style-type: none"> • appreciation of multi-faceted and flexible nature of personal identity
Commitment to social justice and equity	<ul style="list-style-type: none"> • sense of fair play • willingness to take turns and share 	<ul style="list-style-type: none"> • willingness to stand up and speak up for others • fairness in dealings with others 	<ul style="list-style-type: none"> • offence at unfair treatment of others locally and globally • sense of justice • growing interest in world events and global issues 	<ul style="list-style-type: none"> • active concern at injustice, exploitation and denial of human rights • willingness to take action against injustice and inequity 	<ul style="list-style-type: none"> • sense of personal and collective responsibility towards local and global issues • willingness to get involved in activities promoting social justice and equity locally, nationally and globally 	<ul style="list-style-type: none"> • commitment to principles of democracy, social justice, equity, and the eradication of poverty
Respect for people and human rights	<ul style="list-style-type: none"> • starting to think of others 	<ul style="list-style-type: none"> • respect for other people's feelings and ideas • respect for the rights of others • belief that everyone has equal rights 	<ul style="list-style-type: none"> • readiness to think through consequences of words, actions and choices on others • belief that it is everyone's responsibility to challenge prejudice and discrimination 	<ul style="list-style-type: none"> • sense of solidarity with those suffering human rights violations, injustice and discrimination • commitment to hold duty-bearers to account for upholding equal rights for all 	<ul style="list-style-type: none"> • recognition of the needs and rights of future as well as current generations 	<ul style="list-style-type: none"> • commitment to safeguarding human rights
Value diversity	<ul style="list-style-type: none"> • positive attitude towards difference and diversity • willingness to listen to the ideas of others 	<ul style="list-style-type: none"> • valuing others as equal and different • willingness to listen respectfully to the ideas and views of others even when one disagrees • willingness to learn from the experiences of others 	<ul style="list-style-type: none"> • valuing difference • recognising the benefits of listening to a range of different perspectives and viewpoints 	<ul style="list-style-type: none"> • respect for the rights of all to have a point of view • willingness to challenge prejudiced and discriminatory views • recognition of diverse perspectives on any issue, and that the majority view is not always right 	<ul style="list-style-type: none"> • appreciation that people can learn much from others' diverse backgrounds and perspectives • desire to deepen understanding and interaction with different cultures both locally and globally 	<ul style="list-style-type: none"> • awareness of own prejudices and biases, and commitment to overcoming these • appreciation of the value of working with people with different backgrounds

	Ages 3 – 5	Ages 5 – 7	Ages 7 – 11	Ages 11 – 14	Ages 14 – 16	Ages 16 – 19
Concern for the environment and commitment to sustainable development	<ul style="list-style-type: none"> • appreciation of, and care for, living things and own environment • sense of wonder and curiosity about the world • starting to value resources 	<ul style="list-style-type: none"> • concern about the local environment and willingness to care for it • taking care of resources and not wasting them 	<ul style="list-style-type: none"> • sense of responsibility for the environment and the use of resources • commitment to taking action to protect and improve the environment and quality of life for people locally and globally 	<ul style="list-style-type: none"> • appreciation of interdependence between people and planet • concern about the effects of lifestyles and consumer choices on people and the planet 	<ul style="list-style-type: none"> • concern for the future of the planet and future generations • willingness to take personal responsibility for changing lifestyle • willingness to engage decision-makers and campaign 	<ul style="list-style-type: none"> • willingness to both lead and support others in promoting sustainable development
Commitment to participation and inclusion	<ul style="list-style-type: none"> • willingness to play fairly and inclusively with others 	<ul style="list-style-type: none"> • willingness to participate in activities both inside and outside of the classroom • belief that that everyone should be included and able to participate 	<ul style="list-style-type: none"> • active participation in school-based decision-making • proactive inclusion of other people, especially those who may face barriers to participating fully 	<ul style="list-style-type: none"> • supporting and encouraging others to participate • willingness to reach agreement through compromise 	<ul style="list-style-type: none"> • commitment to supporting democratic processes and learning more about own role in these 	<ul style="list-style-type: none"> • commitment to principles of inclusion and active support for involvement of others in decision-making
Belief that people can bring about change	<ul style="list-style-type: none"> • belief that everyone can do things to improve surroundings and support others 	<ul style="list-style-type: none"> • belief that people can make a difference, both on their own and when they work together 	<ul style="list-style-type: none"> • belief that individuals and groups can improve situations • willingness to cooperate with others to change things for the better 	<ul style="list-style-type: none"> • willingness to take an informed stand on global issues • belief that people can often make a greater difference when they take action collectively 	<ul style="list-style-type: none"> • willingness to continually examine own attitudes, assumptions and behaviours • readiness to work towards a more equitable and sustainable global future 	<ul style="list-style-type: none"> • willingness to work with others to bring about change locally, nationally and globally

Přílohy k praktické části

1. Příběh Pepy
2. Postavy (obrysy)
3. Móda se mě (ne)týká – test pro žáky/studenty
4. Obrázky k technice „Příběhy k obrázkům“
5. Výroky k technice Aktivisti
6. Text + zadání úkoly k aktivitě Džíny na cestě
7. Graf k aktivitě Džíny na cestě
8. Stanoviska
9. Leták – Co já s tím?

Příloha č. 1 – Příběh Pepy

* fialovou barvou jsou značeny stěžejní části textu týkající se GRV.

Žil byl jednou jeden chlapec. Jmenoval se Pepa. Pepa byl asi tak starý jako vy, bylo mu asi tak 5 let. Pepa byl hodně zvědavý kluk. Zajímal se o všechno možné, chtěl všemu přijít na kloub. Co ho ale nejvíce zajímalo, bylo to, jak vypadá svět. Už věděl, že svět je daleko větší než to, co vidá každý den. Svět je větší než město, ve kterém bydlí. Dokonce větší i než země, ve které se narodil. Pepa věděl, že svět je obrovský. A že na něm žije spousta lidí. Dokonce i lidé, kteří vypadají docela odlišně než on a jeho kamarádi, se kterými chodil do školky. Velkým přáním Pepy bylo, mít možnost prozkoumat různá místa na světě a seznámit se s tamními lidmi. Vidět, jak vypadají, jak žijí, a dokonce chtěl znát i tak obyčejné věci jako je to, co lidé v jiných koutech světa nosí na sobě.

Pepa přemýšlel o světě často předtím, než šel spát. Jednou večer, když už světla zhasla a Pepa ležel v posteli, představoval si, jak by bylo fajn, kdyby mohl jen tak přeskakovat z místa na místo a všude pobýt. Třeba jenom chvíli. Oči se mu přivíraly až se úplně zavřely a on usnul. Jeho přání se mu ve snu stalo skutečností...

„Ahoj Pepo. Slyšela jsem, že tvým velkým přáním je, poznat svět. Myslím, že bych ti s tím mohla pomoci.“ Ozval se za Pepovými zády dívčí hlas. Když se Pepa otočil, uviděl dívku. Byla o trochu starší, než byl on sám. Měla dlouhé kudrnaté vlasy svázané do dvou copů. Tmavě hnědé oči a milý úsměv. Úsměvu se Pepa všiml rychle. Pepovi se zdálo, že má dívka

o moc bělejší zuby, než měl on sám. Ale to bylo jenom zdání. Dívka byla totiž černoška – měla tmavě hnědou pleť, a proto její zuby vypadali bělejší, než ve skutečnosti byly.

„Ahoj. Kdo jsi? Ano, slyšela jsi správně. To bych moc rád. Mohla by si mi v tom pomoci?“

Zeptal se Pepa

„Já jsem Sofie. Jsem z Afriky.“ Dodala dívka na vysvětlení své hnědé pleti. *„Naučila jsem se takovou fajnovou věc. Ve snu je totiž Pepo možné všechno. Klidně si zaskočit tam, kam tě to zrovna táhne. Pojd', ukážu ti to.“* A jen co Sofie dokončila větu, popadla Pepu za ruku a začala poskakovat. Pepa po vzoru Sofie udělal to samé.

„Až napočítám do 3, pořádně se odraz a pevně se mě drž. 1 ... 2 ... a 3!“ Ve chvíli, kdy Sofie vykřikla 3, odrazil se Pepa vši silou do vzduchu a najednou ŽUCH! Pepa přistál na všech čtyřech na zemi!

1. Američtí indiáni (Severní Amerika)

Když se Pepa postavil zpátky na nohy a rozhlédl se kolem sebe, viděl okolo sebe prašnou krajinu zbarvenou do oranžova. Okolo bylo jenom pár stromů a v dálce viděl skalnaté hory. *„Jsi v pořádku? Podívej, támhle máme kamarády.“* Řekla Sofie a ukázala na skupinu stanů, okolo kterých běhali děti jejich věku.

Když přišli blíž, viděl Pepa skupinu asi 15ti lidí a několika dětí, kteří seděli okolo ohně, povídali si a každý něco dělal. Opodál byli také koně a jiná zvířata.

„Tihle lidí, to jsou Indiáni. Nacházíme se na kontinentu Severní Amerika a tito lidé jsou domorodí obyvatelé tohoto území. To znamená, že tady žil už jejich dědeček, i dědeček jeho dědečka a tak dále. Můžeš vidět, že tito lidé se živí lovem zvěře, to dělají většinou muži. Ženy se starají o místo, kde žijí a vykonávají drobnější ruční práce, jako třeba výrobu těchto šperků. Podívej.“ Ukázala Sofie na barevný náramek z korálků, který právě jedna žena vytvářela. Několik jich už dokonce měla na ruce a některá i na krku. Pepa si také všiml, že hodně z lidí okolo nich má oblečení vytvořené ze zvířecí kůže. Na některých kusech byly dokonce vidět i chlupy zvířat. Často bylo oblečení velmi pěkně ozdobené perím. Některé bundy na sobě měly štrápe, které se hýbaly s každým pohybem, který člověk udělal.

Pepa si všiml, že přichází skupina mužů, kteří měli na hlavách veliké čelenky s obrovskými ptačími péry.

„Sofie, kdo jsou ti muži? A co to mají na hlavách?“ Zeptal se Pepa.

„Aha, to se asi muži chystají na nějakou oslavu. Vidíš ty velká péra, ty někdy bývají z orla, někdy z jiných ptáků. Čím větší čelenka, tím víc bývá významný její nositel. To znamená, že náčelník kmene mívá tu největší, nejhezčí a nejbarevnější čelenku. Jsou pěkné že?“ Pepovi

se členky moc líbily. Slíbil si, že až bude mít doma volnou chvíli, taky si jednu takovou společně s rodiči vyrobí.

„Ale už je čas jít“ řekla Sofie a popadla Pepu za ruku. *„Přece jenom máme před sebou ještě dlouhou cestu. Tak až napočítám do 3, poskočíme si zase dál. 1 ... 2 ... 3!“*

2. Amazonští indiáni (Jižní Amerika)

Pepa se ani nenadál a už se společně přenesli velkým skokem někam doprostřed pralesa, přímo do džungle. Okolo nich vydávala spousta zvířat zvuky: slyšeli opice, papoušky a v dálce šuměla řeka. V džungli bylo velké horko a dusno. Pepa si vzpomněl, že podobné to někdy bývá, když se koupe ve vaně plné horké vody a není otevřené okno.

„Pepo, pozor! Něco letí.“ Jen co to Sofie dořekla proletěl Pepovi okolo ucha malý předmět, který pocházel od skupiny lidí, stojících opodál. *„Uf, to bylo o fous. Byl to jedový šíp, který byl vyfouknutý z foukačky. To je tradiční nástroj, který používají místní Indiáni zde v Amazonském deštném pralesi na kontinentu Jižní Amerika k lovu.“* Vysvětlila Sofie Pepovi.

Pepa si se zájmem prohlížel domorodce, kteří byli tmavší pleti, měli tmavé vlasy a byli velmi málo oblečení. Oblečení nebylo třeba, v pralesi bylo stejně velké horko. Domorodci na sobě měli nejčastěji jenom pruh látky okolo pasu tak, aby jim zakryl pouze oblast mezi pasem a stehny a neměli žádné boty.

„Sofie, podívej, támhle ti lidé jsou pomalovaní!“ Pepa ukázal prstem na skupinu chlapců stojících opodál. Okolo očí měli červený pruh, který vypadal jako páska. Zbytek obličeje a někteří o tělo, měli pomalované červenými a černými čarami a ornamenty. Vypadali opravdu neobyčejně.

„Ano, máš pravdu. Každá malůvka na jejich těle něco znamená. Stává se, že každý ze členů má malůvku jinou a velké rozdíly jsou i mezi samotnými kmeny. Bylo jich tady v pralesi spousta. Čím víc ale pralesa ubývá, tím víc ubývá také domorodých kmentů.“ Vysvětlila Sofie.

„Ale proč pralesa ubývá Sofie? Kdo by chtěl ničit něco tak pěkného?“ zeptal se Pepa.

„Nejen že je prales pěkný Pepo, ale on je i hodně důležitý. Pro celou planetu i pro všechny lidi na ní. Pralesy a lesy se starají také o to, abychom měli dostatek čerstvého vzduchu, který dýcháme. Jejich kácením lidé nejenom ničí místo obydlí domorodých lidí, ale také ničí celou planetu. Je hodně důležité se o pralesy a celou přírodu okolo nás starat. Bez ní, bychom nemohli být tady na světě. Ale teď už pojďme, musíme si poskočit na jiný kontinent.“ Zvolala Sofie a chytila Pepu za nataženou ruku.

3. Japonci

Když nepočítala do tří, ocitli se skokem v zahradě. Překrásné zahradě. Okolo nich byl zelený trávník, na němž rostly barevné květiny. Byly zde i části s kamínky, mezi kterými protékal potůček. Pepovi se zdálo, že zahrada na něj působí takovým zvláštním klidným dojmem.

„Pepo, podívej, támhle přicházejí čtyři gejši. Podívej jak krásně a barevně jsou oblečené. To, co mají na sobě se jmenuje kimono. Je to tradiční japonský oděv. Muži ho nosí také, jenom o trochu více jednodušší a jednobarevný.“ Pustila se do vysvětlování Sofie. A opravdu. Gejši byly symbolem Japonska. Na tváři měly nanesenou bílou barvu a černé vlasy vyčesané do takového velkého drdolu, který Pepa ještě nikdy neviděl. Před japonským sluncem se schovávali pod barevnými deštníky s květinovým vzorem.

„Všichni lidé tady vypadají stejně i se stejně oblékají? Kde to vlastně přesně jsme?“ Zeptal se Pepa Sofie.

„Nyní se nacházíme v Japonsku. To je země na kontinentu, který se jmenuje Asie. Asie, jako každý z kontinentů, má svou kulturu. Jak můžeš vidět, lidé tady mají také trochu jinou pleť než ty a já, připomíná spíše žlutou barvu. Stejně tak si všimni jejich očí – jsou přivřené a šikmé. I přes to, že se nám může zdát, že všichni lidé v Asii vypadají stejně, není tomu tak. Jsou rozdílní. Jenom je pro nás trochu složitější si těchto rozdílů na první pohled všimnout.“ Když Sofie domluvila, uvědomil si Pepa, že **rozdílnost lidí, je vlastně velmi zajímavá**. Stáli tam spolu ještě chvíli, než nadešel čas poposkočit zase dál.

„Takže na 3!“ Zvolala Sofie ...

4. Indové

Jeden dlouhý skok jim stačil na to, aby se přenesli o velký kus dál. Až do daleké Indie. V Indii bylo teplo. Dokonce až horko.

„V celé Indii je takové horko?“ Zeptal se Pepa.

„Indie je obrovitánská země. Záleží, v jaké části země jsi. Ne všude je taková horko. Ale v některých místech je dokonce horko i větší. I z toho důvodu nosí Indové často svůj tradiční oděv, který se jmenuje sári. Sári je dlouhý kus látky, často pěkně zdobený a barevný, který se lidé omotají okolo sebe. Jako takovou hodně dlouhou šálu. Ženy mají většinou šaty a muži volné kalhoty a triko, vše v podobném stylu.“ A opravdu. Co popsala Sofie, byla pravda. Pepa se o tom přesvědčil při pohledu okolo sebe. Kromě pestré záplavy oblečení, byly také především dívky ozdobené šperky.

Najednou si Pepa všiml velkého zástupu lidí, kteří ulicí města a rozhazovali okolo sebe lístky kytek. Všichni byli svátečně oblečení v barevném sárí a někteří muži měli na hlavách barevná turbany.

„*Co se to děje Sofie? A kdo jsou ti lidé?*“ zeptal se Pepa.

„*Mnoho Indů vyznává náboženství, které se jmenuje Hinduismus. V tomto náboženství, je během roku celá řada různých svátků a oslav. Tohle bude jedna z nich. I takto se někteří lidé radují a užívají si významných dní.*“ Dodala na vysvětlenou Sofie. Teď už ale začínalo být Pepovi opravdu horko.

„*Pojď Sofie, poskočíme si někam, kde bude zima.*“ Vyzval Pepa Sofii a ta ho vzala za ruku.

„*1... 2... a 3!*“

5. Inuité

Pepovi dalo docela práci, aby se okolo sebe rozkoukal. Najednou ho začali bolet oči. To bylo kvůli tomu sněhu a ledu který byl všude okolo něj. Kam až dohlédl bylo bílo. Jenom v dálce se rýsovaly kopečky. Další věc, které se Pepa všiml, byla ta obrovská zima, která zde panovala.

„*Jeee, tady to vypadá jako v pohádce Doba ledová, všude je jenom sníh a led.*“ Prohlásil Pepa a Sofie přitakala.

„*Právě jsem se ocitly v Grónsku. To je docela velký ostrov hodně na severu, proto je tady velká zima. Sníh a led tady většinou neroztaje. I když i tady bývá rok od roku tepleji. To kvůli **oteplování planety**, ale to je na delší povídání. ... Hele, támhle jsou Inuité, domorodí obyvatelé.*“ Ukázala Sofie na nedaleký hlouček lidí, kteří byli od hlavy až k patě zachumlaní v chlupatých kožešinách. Dokonce i na nohou a místo bot měli kůži ze zvířat.

„*Jak je možné, že když je venku zima u nás doma, rodiče mi dají bundu nebo kombinézu a tady se lidé převlékají za zvířata? A vlastně co je to vůbec za zvíře, ze kterého je jejich oblečení vyrobené?*“ Zeptal se Pepa se zájmem.

„*Oni se nepřevlékají za zvířata Pepo, oni jenom nosí jejich kůži a srst. Aby mohli žít v tak studené zemi, musí nosit něco, co je ochrání od chladu. A to poskytuje jenom kůže ze zvířat. Nejčastěji je oblečení ušité ze sobů nebo jiných zvířat, které v oblasti žijí.*“ Vysvětlila Sofie.

„*Aha, ale to není hezké, že zabíjejí zvířata kvůli jejich srsti.*“ Zapřemýšlel se Pepa.

„*Oni to nedělají jenom kvůli jejich srsti. Tito lidé, když zabijí zvíře, tak využijí všechno. Maso sní, z kůže vyrobí oblečení, z jejich parohů a kopyt dělají nástroje a tak dále. Ani kousek nezůstane nazbyt. V těchto místech je to často jejich jediná možnost obživy. Nemají obchody na každém kroku tak jako my.*“

„No jo, já tady taky žádné nevidím.“ Sdělil Pepa, když se rozhlédl okolo „Co by se mi ale hodilo, je jedna z těch jejich bund. Začíná mi být pěkná zima.“

„Tak pojď, ať nenastydne!“ Rozhodla Sofie a chvíli na to říkala „1 ... 2... a 3!“

6. Tradiční africké kmeny

Jen co Pepa se Sofií ucítli pevnou půdu pod nohama, Pepa ihned ucítil teplo, které rozešlo jeho promrzlé tělo po výletu do Grónska. Sofie Pepovi vysvětlila, že se nacházejí v Africe, zemi jejího původu. Přesněji přibližně ve středu tohoto obrovského kontinentu, kde je převážně poušť a panuje zde značné sucho po většinu roku. Nemají zde klasické období – jaro, léto, podzim a zimu – tak, jak je známy my. Podle toho se také oblékají. A taky že ano. „Pro původní obyvatelé není potřebné, aby nosili mnoho vrstev oblečení, většinou si vystačí s jedním kusem látky omotaným okolo svého těla. Látka je nejčastěji červená nebo hnědá. Místo ozdobného oblečení nosí často doplňky z korálek nebo barevné náramky a náhrdelníky.“ Pustila se Sofie do vysvětlování. A měla pravdu. Když se Pepa okolo sebe rozhlédl, viděl to, co Sofie popsala, ale všiml si i něčeho dalšího.

„Sofie, támhle ti lidé ve skupině mají vlastě stejné oblečení, jako nosíme my doma během léta. Dokonce mají i značková trika, na kterých je nápis Adidas. Toto oblečení je tak rozdílné od ostatních. Proč je tomu tak?“ zeptal se Pepa a Sofie mu na to odpověděla.

„To je tím, že působením tzv. **globalizace**, se oblečení, móda a to, co lidé nosí na sobě dostává do všech koutů světa. I tady v Africe můžeme vidět domorodé lidi, kteří se oblékají tak, jako jejich předci. Zároveň ale můžeme vidět mladé Afričany, kteří se oblékají podle toho, jak to vidí u turistů z Evropy nebo v amerických filmech. Globalizace způsobuje mimo jiné i to, že zboží, které je vyrobené na jedné straně světa se rychle dostane úplně na opačný konec, kde si ho lidé koupí a nosí ho. A tak můžeme v dnešní době vidět to, že ne vždy se lidé oblékají tradičně, ale rozdíly v oděvech v dnešní době už nejsou tak moc rozdílné od těch, které známe z domova. O globalizaci ještě jistě uslyšíš ve škole.“ Pepovi přišlo zajímavé, jak je možné, že tak velikánský svět, na kterém žijeme, je tak moc propojený. Všechny části světa, i ty na pohled nevdálenější, jsou pořád součástí velkého celku.

Společně se ještě chvíli dívali na domorodé děti, jak si hrají a potom už byl čas, poskočit zas dál. 1 ... 2 ... 3!

7. Obyvatele Blízkého východu

Žuch! Pepa se Sofií se ocitli v oblasti, kde bylo hodně kamenitých míst, sem tam nějaký ten strom a docela velké teplo.

„Kam jsme to skočili tentokrát Sofie?“ zeptal se Pepa
„Této oblasti se říká Blízký východ. Patří sem hned několik zemí, o kterých se říká, že jsou orientální. Možná si už v některé z nich byl na dovolené s rodiči, třeba v Egyptě.“ Řekla Sofie.

„Byl sem v Turecku, myslím, že ten také patří do této oblasti.“ Vzpomněl si Pepa na letní dovolenou s rodiči u moře.

„Ano, i tato země tam patří. A všiml sis také, jaké oblečení tamní lidé nosí?“ zeptala se Sofie.

„Ale ano, vzpomínám si, že měli takový dlouhý hábit, většinou jedné barvy a šátek na hlavě. Dlouhé oblečení měli i ženy i muži.“ Snažil se Pepa rozpomenout na oblečení místních lidí.
„Je to často tak, jak říkáš, i když to neplatí vždy a všude. Oblečení je dlouhé z toho důvodu, aby je chránilo před horkem a sluncem. V různých tamních státech můžeme ale vidět odlišnosti, a to především v oblečení žen. Některé ženy mají zahalené celé tělo i obličej, některé (a jejich většina), mají zahalené tělo a vlasy, často barevným, zdobeným šátkem. Tomuto kusu oblečení se říká nikáb a je nejrozšířenějším druhem oblečení mezi muslimskými ženami. Viš vlastně Pepo, kdo je to muslim?“

„Nejsem si úplně jistý.“ Přiznal Pepa.

„Muslim je člověk, který vyznává islám. To je druh náboženství. Společně vedle křesťanství, židovství atd. Možná sis všiml, že někteří lidé mluví o islámu se strachem. Někdy je dokonce spojován s tzv. terorismem a s různými útoky, během kterých umírají lidé. Islám (ani jiné náboženství) ale samo o sobě neznamená nebezpečí, nebezpeční jsou jenom lidé, kteří zneužívají náboženství pro svou moc. Státy blízkého východu mohou být příklad zemí, kde bok po boku žijí lidé, kteří mají různá náboženství, ale žijí společně v klidu a míru.“
rozpovídala se Sofie.

„To tedy znamená, že když někdo vypadá jinak, nosí něco jiného, nebo má jiné náboženství neznamená to, že je špatný, jenom je prostě jiný. Není potřeba se ho bát.“ rozumoval Pepa.

„Přesně tak. Vždy je dobré člověka nejprve poznat a **přistupovat k lidem s respektem a tolerancí**. Stejně tak, jak by si chtěl, aby se oni chovali k tobě.“ Ukončila debatu Sofie a pokračovala. „A teď už pojďme, jsem na cestě už dlouho, je čas vrátit se pomalu domů, už bude svítat.“

8. Tradiční Češi/Moravané/Slezané

Poslední pořádným skokem se přenesly do země, která byla Pepovi nejbližší. Přenesli se sem, zpět do České republiky, domů.

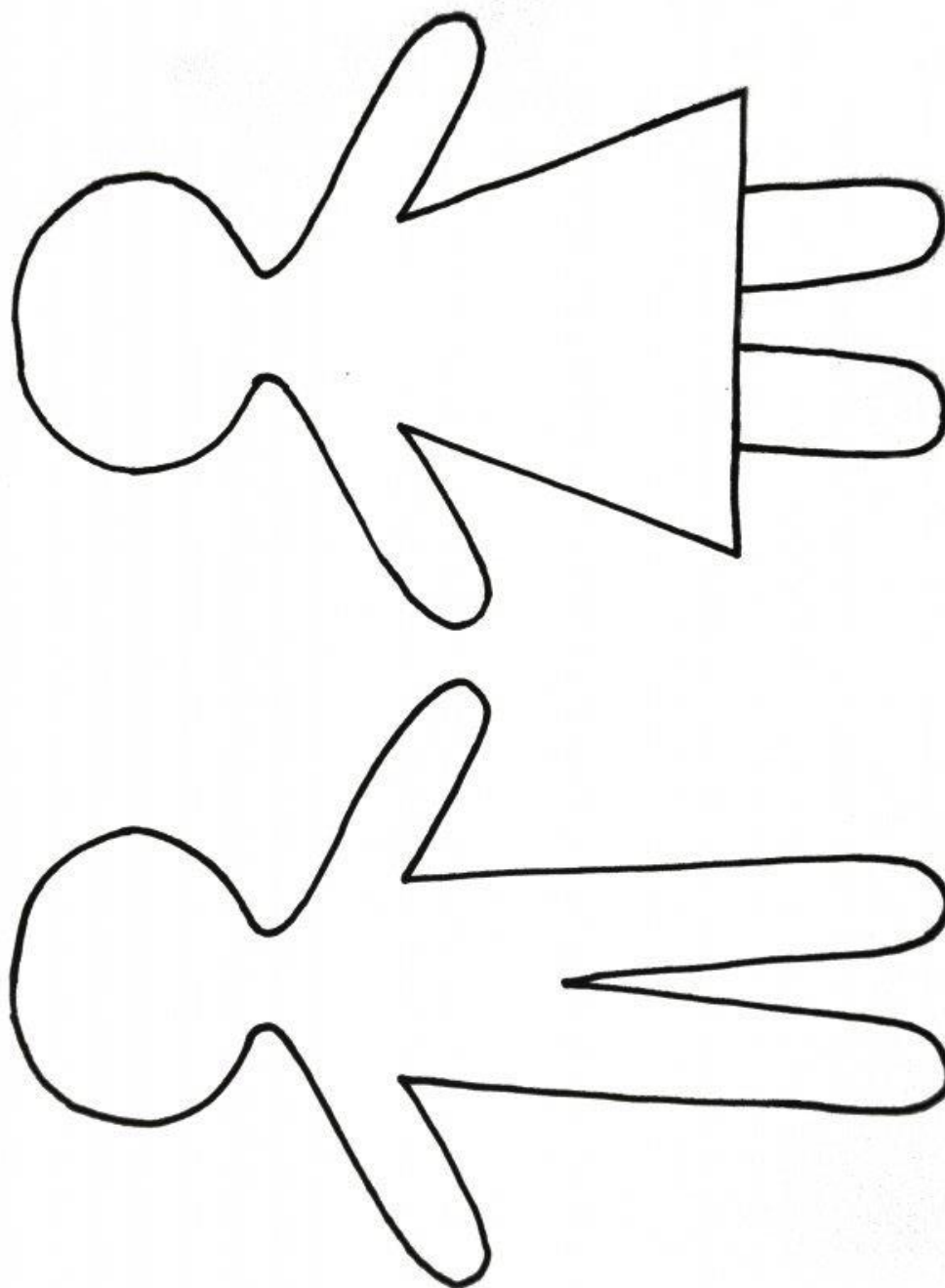
„Jestlipak viš Pepo, jak vypadá tradiční oblečení v ČR?“ zeptala se Sofie.

„Jistě že vím!“ zvolal Pepa. „Jmenuje se to kroj. Muži mají kalhoty a zdobené haleny a ženy mívají šaty s velkou sukni, bohatě zdobení a někdy mívají i čepce.“ Popsal Pepa hrdě kroj, který viděl během prázdnin u babičky na vesnici, kde se pořádali víkendové slavnosti, kde se sjeli lidé z celého okolí a mnoho z nich nosilo právě takový typický český kroj.

„Máš úplnou pravdu. I tady u nás máme tradiční oblečení, stejně jako každá krajina na světě. I když se pomalu rozdílují začínají vytrácet, pořád jsou po celém světě lidé, kteří dbají na tradice a nezapomínají na to, co je původní a co nosili jejich prarodiče.“ Zmínila na závěr Sofie.

„Doufám, že si se během našeho výletu dozvěděl něco nového, ale teď už je na čase vrátit se zpět do postole. Za chvíli bude ráno a ty budeš vstávat do školky.“ Pepa ani nevěděl jak, ale náhle se ocitl zpět ve své posteli, plný vzpomínek a dojmů z výletu se Sofií, jeho průvodkyní a kamarádkou.

Příloha č. 2 – Postavy (obrysy)

Test pro studenty

1. Jak dlouho obvykle nosíte určitý kousek oděvu?

- a) Několik měsíců
- b) Jeden až dva roky
- c) Víc než dva roky

2. Jdete s přáteli za zábavou (do kina, na koncert, na diskotéku). Jak pojmete oblečení?

- a) Nijak extra, jako obvykle
- b) Při takové příležitosti dbám na oblečení, ale nijak to nepřeháním
- c) Celkově se upravím, nejen oblečení, ale i boty, účes musí odpovídat příležitosti

3. Někdě, koho máte jinak velmi rádi, se obléká naprosto nemoderně. Co uděláte?

- a) Pokusím se od toho odhlédnout
- b) Upozorním ho/ji, že mi to vadí.
- c) Nic, líbí se mi nezávislost na módních trendech

4. Na čem byste v případě nouze nejdřív začali šetřit?

- a) Na jídle
- b) Na zábavě
- c) Na oblečení

5. Co si myslíte o lidech, kteří se oblékají pouze do nejnovějšího značkového oblečení?

- a) Připadá mi to v pořádku, já na to ovšem nemám.
- b) Připadá mi to obdivuhodné.
- c) Nic, jsou mi lhostejní.

6. Máte k dispozici 1200 Kč a potřebujete tričko. Co uděláte?

- a) Využiju možnosti a koupím si jedno opravdu exkluzivní značkové tričko
- b) Koupím si jedno levné tričko a zbytek peněz použiju na něco jiného.
- c) Využiju příležitosti a koupím si hned 2 až 3 módní trička.

7. Když Vám někdo řekne, že barva Vašeho svetrů už je letos z módy, jak budete reagovat?

- a) Je mi to jedno
- b) Nějak se z toho vyžiju
- c) Už si ten svetr víckrát neobleču

8. Jaky podíl peněz, které máte k dispozici, zhruba utrácíte za oblečení?

- a) Víc než polovinu
- b) Asi čtvrtinu
- c) Méně než čtvrtinu

9. Souhlasíte s následujícími tvrzeními?

- Mám radost, že ženy v České republice o sebe dnes více dbají a utrácí víc peněz za oblečení a kosmetiku.

- Souhlasím Souhlasím, ale mám výhrady Nesouhlasím
- Při nákupu oblečení by člověk měl hledět předně na design a střih a posléze na kvalitu provedení.
- Souhlasím Souhlasím, ale mám výhrady Nesouhlasím

- Lidé, kteří zcela ignorují módní vývoj a nedbají o svůj zevnějšek tak dávají nájevo bezohlednosti ke svému okolí.

- Souhlasím Souhlasím, ale mám výhrady Nesouhlasím
- Je v pořádku, pokud rodiče plní svým dětem většímu nebo všemchny jejich přání týkající se módního zboží (oděvu, bot, kosmetiky).
- Souhlasím Souhlasím, ale mám výhrady Nesouhlasím
- Pokud se módně obleču, lidé mě lépe akceptují.
- Souhlasím Souhlasím, ale mám výhrady Nesouhlasím

Příloha č. 3 - Móda se mě (ne)týká – test pro žáky/studenty

Příloha č. 4. – Obrázky k technice „Příběhy k obrázkům“

© Zakir Hossain Chowdhury / Barcroft Media

Příloha č. 5 – Výroky k technice „Aktivisti“

- Při pěstování bavlny se často využívá umělého zavlažování. Důsledkem je zasolování půdy, rozšiřování pouště a také dramatické zmenšení Aralského jezera.
- Rostliny se ošetřují proti škůdcům. Podle odhadů padne v Uzbekistánu na 1 hektar bavlníkového pole 20 až 90 kg pesticidů ročně.
- Moderní stroje na sklizení tobolek bavlny jsou velmi nákladné. Ve střední Asii je nahrazují děti. Pod pohružkou bití plní na bavlníkových plantážích státem přidělené kvóty.
- Nasbíranou bavlnu vykupují státní podniky. Stroje oddělí vlákna od semen a odzrněná bavlna se prodává k dalšímu zpracování. Největšími spotřebiteli bavlny jsou státy EU a USA.
- Aby nitě vyhovovaly nárokům moderních tkacích přístrojů, upravuje se jejich povrch látkami na bázi škrobu, polyakrylátů apod. Při vypírání těchto látek je spotřebováno a znečištěno velké množství vody.
- K bělení látky jsou využívány organické sloučeniny chlóru, které poškozují dýchací cesty pracovníků.
- Až 20 % barviv k látce nepřilne a je s odpadní vodou vypouštěno přímo do vodních toků.
- V pololegálních robotárnách = sweatshopech, známých např. z Bulharska, Turecka i San Franciska, šijí oblečení ti, co jinou práci nacházejí jen obtížně – imigranti, příslušníci etnických menšin a sociálně slabé ženy. Jejich mzda bývá pod zákonným minimem a pracovní doba výrazně přesahuje nejvyšší povolenou.
- Bavlník se pěstuje ve velkých monokulturách, což vytváří ideální podmínky pro rozmnožování škůdců. Proti nim se až 40krát ročně používá postřik pesticidy. Škůdci se ale postupně stávají odolnými, což vede k nutnosti zvyšovat dávky pesticidů.
- Většina pěstitelů v rozvojových zemích nedodrží při práci s pesticidy bezpečnostní předpisy – buď neumějí číst, nebo varování na etiketě nerozumějí, nebo si potřebné ochranné pomůcky nemohou dovolit. Proto ročně dochází k tisícům otrav pesticidy.
- Ručním vytrháváním chomáčků z tobolek se získává bavlna vyšší kvality. Ruční sklizeň je však náročná na pracovní sílu a pro dospělé i dětské sběrače pracující na přímém slunci vyčerpávající.
- Člověk ručně odzrní (= oddělí vlákna bavlny od semen) přibližně 0,5 až 1kg bavlny za den. Předání i tkaní jsou v Indii tradičními řemesly. Ani zkušený člověk pracující na kolovratu či ručním stavu však co do kvantity nemůže konkurovat moderním zařízením.

- Součástí bělicích lázní jsou žíravé kyseliny, přesto v nich pracovníci stojí ponořeni téměř po pás, bez gumových bot či rukavic. Výsledkem jsou nepříjemné vyrážky a závažná plísňová onemocnění.
- Barvení se provádí ve velkých kádích. Velké množství barviv k vláknům nepřilne. Ve formě vysušeného kalu je po odpaření vody lidé z usazovacích nádrží vybírají, často holýma rukama.
- Oděvní továrny zadávají některé úkoly domácím pracovníkům. Ti nemají žádnou pracovní smlouvu, čímž se továrna zbavuje odpovědnosti za jejich pracovní podmínky. Pouze po nich požaduje odevzdat hotové zboží v co nejkratším čase za co nejmenší mzdu.
- V rozvojových zemích se používají pesticidy, které jsou pro svou vysokou toxicitu v Evropě a USA zcela zakázány. Obrovské množství při jejich rozprašování dopadne do okolní krajiny, což kromě ohrožení biodiverzity vede např. k významnému nárůstu výskytu rakoviny mezi pěstiteli.
- Zastínění a déšť v době dozrávání zanechávají na bílých chomáčích bavlny skvrny a celkově snižují kvalitu vlákna. Pěstitelé stříkají rostliny dalšími jedovatými látkami – defolianty, které způsobují opad listů, a desikanty, které vysušují pletiva, a urychlují tak otevírání tobolek a dozrávání.
- Moderní odzrňovací stroj (= stroj na oddělování vláken bavlny od semen) dokáže nahradit až 500 ručně pracujících dělníků.
- Vysokorychlostní spřádání bavlněných vláken do nití usnadňují chemikálie vyráběné z ropy.
- Při barvení k látce nepřilne až 20 % barviv. Stejně jako pomocné látky usnadňující předení a tkaní odcházejí tato nevyužitá barviva do odpadních vod.
- V Jižní Americe je výroba oděvů soustředěna do tzv. volných obchodních zón. Tyto zóny vlády zřizují ve snaze přilákat zahraniční investory, např. úlevami z daní nebo výjimkami z některých zákonů. Důsledky pro zaměstnance sahají od 12hodinové pracovní doby a mezd hluboko pod životním minimem až po fyzické ubližování.

Příloha č. 6 - Text + zadání úkoly k aktivitě „Džíny na cestě“

Bohouš dostal k narozeninám od rodičů vysněné džíny. Podívejme se nyní na to, co se všechno muselo odehrát, než se džíny dostaly k Bohoušovi.

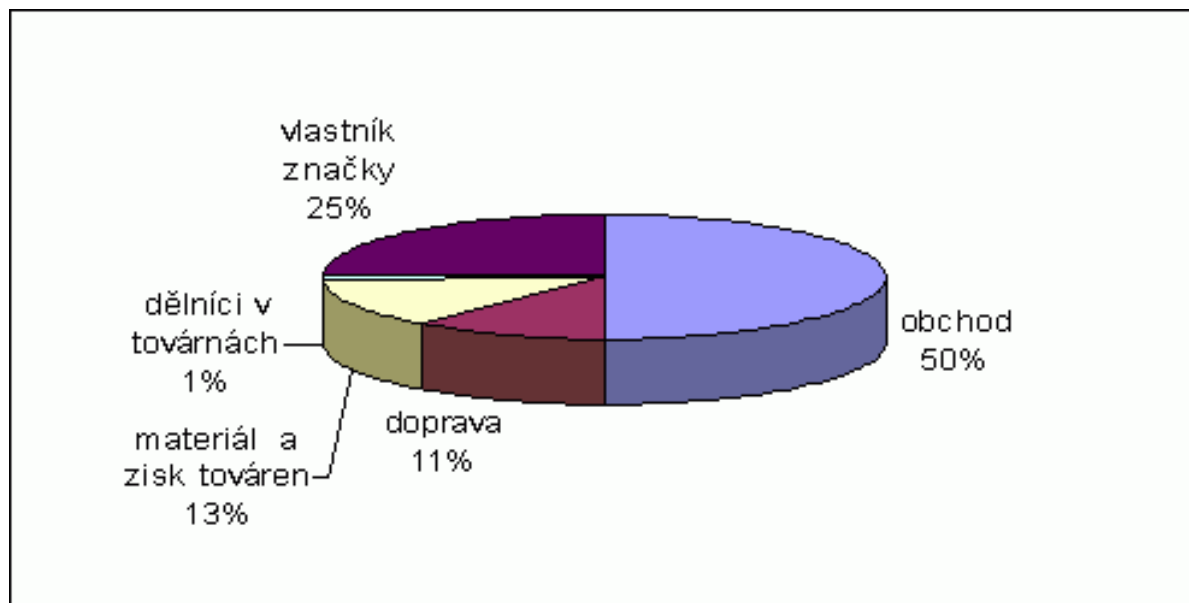
- Džíny byly navrženy v USA (střih, design) americkou firmou.
- Džínovina byla vyrobena z bavlny vypěstované v Beninu, tkané a barvené v Itálii barvou, která byla vyrobena v Německu.
- Džínovina byla poslána lodí do Tunisu, kde se džíny ušily.
- K drhnutí džínoviny se použily kousky pemzy z vyhaslého vulkánu v Turecku.
- Zip byl vyroben japonskou společností ve Francii.
- Na výrobu zipu byl použit mosazný drát vyrobený v Japonsku.
- Knoflíky byly vyrobeny z mosazi (slitina mědi a zinku), která byla vyrobena v Německu.
- Měď byla ze Namibie a zinek byl z Austrálie.
- Měkčí bavlna do kapes byla vypěstována a utkána v Pákistánu.
- Byly použity různé druhy nití na zapošíť džínsů, které byly vyrobeny v Anglii, Maďarsku a tkány ve Španělsku.
- Polyesterová vlákna pro nitě byla vyrobena v Japonsku, z ropy dovezené z Kuvajtu.
- Džíny byly usušeny a poslány přes moře do Francie a poté kamióny do ČR do Prahy, kde je Bohoušovi rodiče koupili.

Přečtete si pozorně následující údaje a vypracujte:

- a) Vypište si suroviny použité na výrobu džínů.
- b) Vypište si procesy použité při výrobě džínů.
- c) Vybarvěte v přiložené mapě různou barvou země, které dodaly suroviny, a země, v kterých probíhal nějaký proces přímo související s výrobou džínů.
- d) Vyznačte v mapě šipkami cestu jednotlivých surovin či součástí.

Příloha č. 7 – Graf k aktivitě „Džíny na cestě“

Příloha č. 8 – Stanoviska

Texty, které jsou potřebné napsat na velké kartony:

- **To je naprosto nelidské a nepřijatelné. Nelze se s tím smířit, musíme udělat něco pro nápravu.**
- **I když to situaci asi výrazně nezmění, můžeme se alespoň snažit se na tom nepodílet.**
- **Jasně, že se mi to nelíbí, ale nemohli bychom si dovolit kupovat dražší oblečení.**
- **Je to fakt špatné, ale my na tom těžko něco změníme. Proto nemá moc smysl se tím zabývat.**
- **Jasně, že takové podmínky nejsou uspokojivé, ale časem, když budeme obchod s těmito zeměmi podporovat, příjmy zemí stoupnou, chudoba vymizí a životní úroveň se zvedne.**
- **Volný trh už je prostě takový. My potřebujeme oblečení, lidé v chudých zemích potřebují práci. Co by bez ní dělali?**

Co já s tím?

Thi alternativaneb Co všechno lze dělat ke zmírnění negativních dopadů textilního průmyslu

BIObavlna

Pěstování biobavlny je náročné, ale šetrnější k prostředí, přírodě i zákazníkům. Při produkci se nepoužívají syntetická hnojiva, insekticidy, defolianty (látky působící náhly opad listů), nedochází tudíž k otravám pěstitelů. Nepěstuje se v monokultúrách. Biobavlna se většinou sklízí ručně, což je síce velmi náročné na práci, získané vlákno je však kvalitnější. Biobavlna se dnes pěstuje v 22 zemích světa. Popřávka po ní síce pomalu roste, stále však netvoří ani 1 % celkového obchodu bavlnou.

Další informace:

www.sustainnablecotton.org
www.pangemany.net/baumwolle/en/hintergrund.htm
www.efoundation.org/cotton

Ostatní přírodní materiály – konopí, vlna a len

Dříve hojně používané materiály poskytují plynulou a odolnou náhodu za bavlnu a jejich produkce není tolik škodlivá pro životní prostředí. Jednak proto, že ani konopí ani len nejsou náročné na zavlažování a pesticidy, navíc je lze pěstovat i v našich podmínkách, což zmiňuje dopady spojené s dopravou. Produkce vlny je zase spojena s pozitivním vlivem pastvy na kulturní krajinu.

Další informace:

jochawebpark.cz
www.rawganique.com
www.tht.cz

Spotřebitelské kampaně

Fungují od poloviny 90. let v oblastech největší spotřeby – v Evropě i v Severní Americe. Jsou založeny na předpokladu, že zákazník má možnost dát svým výběrem najevo, že mu nejsou pracovní podmínky v textilním průmyslu lhostejné, a vyvíjet tlak na oděvní firmy, aby za tyto podmínky přezvaly odpovědnost. Proto se

spotřebitelské kampaně snaží především informovat veřejnost a nabídnout možnost vyjádření (formou petic, bojkotů, happeningů apod.). Monitorují situaci v rozvojových zemích, dodržování etických kodexů apod. a informace o tom zveřejňují.

Další informace:

www.cleanclothes.org
www.maquilassolidarity.org
<http://www.sweatshopwatch.org>

FAIR TRADE

Neboli spravedlivý obchod se snaží nabídnout celkově jiný obchodní koncept založený na solidaritě, spravedlivém dělení zisků mezi producenty a obchodníky. Podháží-li zboží ze spravedlivého obchodu, je zaručeno, že při jeho výrobě nebyla zneužita dětská ani nucená práce, dělníci dostávají mzdu, za kterou užijí sebe a své rodiny, použité zemědělské a výrobní postupy jsou pokud možno šetrné k životnímu prostředí. Fair Trade se týká tzv. koloniálního zboží (káva, kakao, koření...), v případě textilu přispívá k uchování tradičních dovedností, ruční práce a ke stabilizaci místních komunit.

Další informace: www.fairtrade.cz

www.peopletree.co.uk
www.bishopstrading.co.uk

Oblečení z druhé a další ruky

Kdo by neznal second handy, mištra, kde lze pořídit zcela originální garderobu. Oděvy pocházejí většinou ze zapadlých Evropy, cenově jsou rozhodně dostupnější než nové oblečení. Nákupem v second handech se vlastně oblečení recykluje, neroste tudíž jeho celková spotřeba.

Šaty dělají člověka. A kdo dělá šaty?

Vzdělávací program o bavině a pracovních podmínkách v textilním průmyslu v rozvojových zemích
V rámci projektu Svět v nákupním košíku sestavily: Tereza Kulháková a Zuzana Růfiová
Více informací: Společnost pro Fair Trade a rozvojové vzdělávání ([www.fairtrade.cz, info@fairtrade.cz](mailto:info@fairtrade.cz))

Šaty dělají člověka...

...nikdy dřív jsme nepotřebovali tolik textilu jako nyní. Naše šaty nikdy dřív tolik necestovaly. Umíte zařipovat ponožku? Proč taky, ze? Dřív mělo smysl oblečení opravovat, dneska se to už vůbec nevyplatí.

...nikdy dřív nebylo oblečení tak nesmírně levné. Skvělé, ne? Jak pro koho. Pojďm e si společně odpovědět na otázku:

A kdo dělá šaty?

Z čeho, kde, jakými postupy a cí praci vzniká naše oblečení?

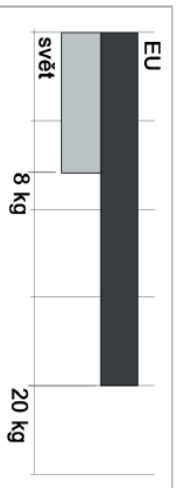
Jaký dopad to má na životní prostředí a životy lidí?

Jak se žije těm, kdo šijí naše trička?

Kolik vlastně spotřebujeme textilu?

Čísla v grafu ukazují průměrnou spotřebu jednoho člověka za rok (údaj z roku 2001)

Z čeho se vyrábí naše oblečení?

Na druhém místě hned za umělými vlákny (50 %), je bavlna (42 %), což znamená bezmála 8,5 kg bavlněných látek na osobu a rok.

No a co? aneb fakta o bavlně

Bavlník (Gossypium)

- se pěstuje v tropickém a subtropickém pásmu všech kontinentů.
- Na 1 kg surové bavlny se spotřebuje 7 až 30 tisíc litrů vody.
- Na bavlníkové pole se vypše 16 % světové spotřeby pesticidů, např. aldicarbu, deltamethin atd.
- Pouhá jedna kapka aldicarbu vstřebaná kůží může způsobit smrt dospělého člověka.
- Ročně se při pěstování bavlny otrávi až 0,5 milionu lidí, 70 % takových případů se vyskytne v rozvojových zemích.

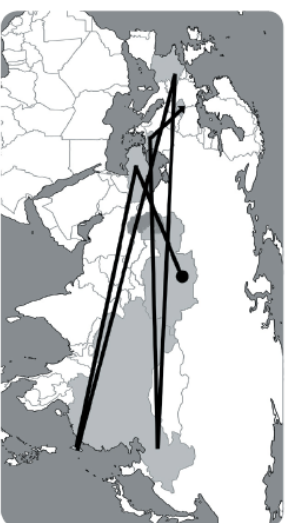

Protože spotřebujeme tolik bavlny...

- ...je potřeba zvyšovat hektarové výnosy – i k tomu slouží ono ohromné množství pesticidů.
- ...nestačí pěstovat v oblastech přirozeně k tomu vhodných – zavlažování v suchších oblastech nevázaně narůstáje vodní režim krajiny.

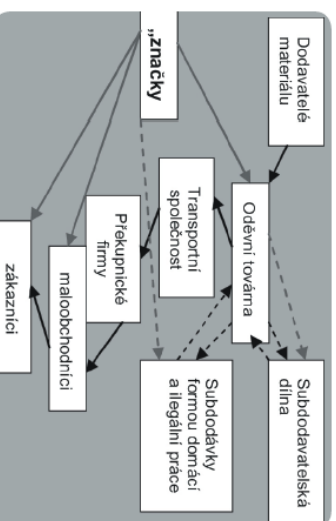

Džinnový cestopis

Ve světě globalizované ekonomiky všechno hodně cestuje. Pokud se bavlna sklídí v Kazachstánu, plette v Turecku, látka je utkána na Tchaj-wanu, obarvena ve Francii, potiskne se v Číně, nasršíh a ušije v Bulharsku a prodává v Brně, naše džiny celkem urazily minimálně 35 000 km.

Jak to chodí v textilním průmyslu?

Subdodávky = postup, při němž firma sama oděv nevyrábí, ale zadává výrobu nebo část výroby jiné firmě, která daný úkol splní, případně sama zadá jeho splnění ještě jinému subjektu, např. malé nelegální dílně nebo domácí pracovníkům. Cílem tohoto postupu je snížit výrobní náklady na minimum. Mnohé firmy na poli oděvního trhu tak vůbec nevlastní dílny, jen zadávají úkoly dodavatelům operujícím obvykle v rozvojových zemích. Firmy se tak zbavují rizik a odpovědnosti za pracovní podmínky dělníků, protože formálně nejsou jejich zaměstnavateli a neatraktivní výroba se oděhává mimo zrak zákazníků a médií.

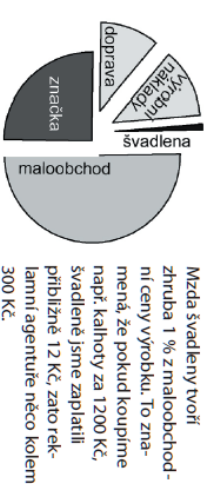
Dost propocené tričko

Vyrobní podmínky v textilním průmyslu se v různých částech světa síce liší: v jihovýchodní Asii převládá domácí práce, ve východní Evropě a Americe tzv. **sweatshopy** (nevětrané, špatně osvětlené pololegální dílny), v Latinské Americe a v Číně jsou běžné tzv. **volné obchodní zóny** (oblasti, do nichž vlády lákají zahraniční investory na ústupky z pracovní i environmentální legislativy), což je ale společné, jsou časté rozpory s pracovním právem:

- Běžná pracovní doba se pohybuje kolem 13 hodin denně, nucené přestávky jsou na denním pořádku.
- Vyplácená mzda ne vždy dosahuje minimální mzdy dané zemí a sotva kdy pokrývá životní náklady pracovníků.
- Hygienické a bezpečnostní podmínky v dílnách jsou naprosto nedostatečné.
- Činnost odborů bývá omezena, někdy úplně zakázána.

Tomu málo, tomu víc...

...rozdělení zisků a nákladů v oděvním průmyslu

Abychom měli dostatek levných oděvů a obuvi,

- přesunula se většina výroby do tzv. rozvojových zemí,
- šíjí ho lidé, které bída přinutila přistoupit na zcela nedůstojné pracovní podmínky,
- šetří se, kde se dá: na opatřeních k ochraně životního prostředí i zdraví lidí.

Náklady na práci jsou stlačeny na minimum – dělníkům se nevyplácí dostatečná mzda, jsou nuceni k přesčasům, neplatí se za ně zdravotní ani sociální zabezpečení, ženy nedostávají mateřské dávky nebo jsou v případě těhotenství rovnou vyhozeny, děti pracují už ve věku, kdy se u nás chodí na základní školu.

Není to tak trochu nefer?